

Ящур Павло Олександрович,
здобувач вищої освіти бакалавра ННІ №1
Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

Халюк Сергій Олександрович,
професор кафедри конституційного права та
прав людини НАВС,
доктор юридичних наук, доцент

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ У СИСТЕМУ НАЦІОНАЛЬНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯМИ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Європейські стандарти відіграють визначну роль у забезпеченні належного контролю за діяльністю органів державної влади, особливо в умовах воєнного стану. Імплементация цих стандартів в українську правову систему є важливим елементом адаптації національного законодавства до європейських принципів прозорості, підзвітності та захисту прав людини. З огляду на воєнний стан, це питання набуває особливої актуальності, оскільки потребує створення дієвої системи стримання та противаг між забезпеченням національної безпеки та збереженням демократичних принципів контролю над владою.

Серед ключових стандартів, що визначають контроль за органами влади в Європі, варто виокремити Європейську конвенцію з прав людини, Рекомендації Ради Європи щодо ефективного функціонування демократичних інститутів та низку документів, які встановлюють стандарти прозорості та підзвітності публічної влади. У 2022 році, в умовах воєнного стану, Україна ратифікувала та внесла зміни до низки нормативно-правових актів, які адаптують ці стандарти до національної правової системи. Так, ухвалений Закон України "Про основи національного спротиву" покликаний забезпечити механізми підзвітності органів влади у сфері оборони та надання їм контролю з боку суспільства [1].

Одним з важливих аспектів імплементации європейських стандартів є забезпечення прозорості діяльності органів влади. У 2022 році Верховна Рада України внесла зміни до Закону "Про доступ до публічної інформації", що дозволяють надавати громадськості обмежений доступ до інформації, яка не має критичного значення для національної безпеки. Це дозволяє дотримуватись вимог прозорості та контролю над владою навіть у кризових ситуаціях. Європейські принципи вимагають забезпечення такої прозорості для того, щоб громадськість могла контролювати дії влади, попри особливі умови, викликані воєнним станом [2].

Окрім цього, у рамках Європейського Союзу діють специфічні вимоги щодо підзвітності органів державної влади, зокрема в питаннях оборонної політики. Під час воєнного стану цей аспект набуває додаткового значення. У 2023 році в Україні

було прийнято Закон "Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення підзвітності та прозорості військового управління", який враховує рекомендації Ради Європи стосовно військової сфери. Цей закон встановлює додаткові механізми парламентського контролю за рішеннями військового керівництва та зобов'язує відповідальні відомства регулярно звітувати перед профільними комітетами Верховної Ради, що є важливим кроком у напрямку відповідності європейським стандартам.

На особливу увагу заслуговує аспект захисту прав людини в умовах воєнного стану. Згідно з Європейською конвенцією з прав людини, навіть у кризових умовах держава повинна забезпечувати дотримання базових прав і свобод громадян. В Україні цей принцип імплементовано через додаткові положення в Законах "Про правовий режим воєнного стану" та "Про захист прав і свобод людини в умовах воєнного стану". Так, українське законодавство зобов'язує органи влади діяти в межах необхідності та неухильно дотримуватись правових норм, що зменшує ризик надмірного використання владних повноважень та їх неконтрольованих рішень [3, с. 294-296].

Інтеграція європейських стандартів також потребує вдосконалення механізмів судового контролю за діяльністю органів державної влади. Європейський суд з прав людини неодноразово наголошував на важливості незалежного судового контролю як гарантії захисту прав людини та законності дій влади. У 2023 році в Україні було внесено зміни до Закону "Про судоустрій і статус суддів", які передбачають пріоритетний розгляд справ, пов'язаних з обмеженням прав і свобод у зв'язку з воєнним станом. Цей крок сприяє швидкому реагуванню на потенційні порушення з боку органів влади та забезпечує доступ громадян до судового захисту, що відповідає європейським принципам правової держави.

Також важливим стандартом є незалежний моніторинг та участь громадськості в контролі за діяльністю державних органів. В Україні, попри складні умови воєнного стану, реалізуються заходи з посилення ролі громадських організацій та ЗМІ у здійсненні контролю. Наприклад, відповідно до Закону "Про суспільне мовлення" у 2022 році були розширені права журналістів на інформування суспільства щодо діяльності державних органів у військових умовах. Також було створено низку незалежних громадських платформ для моніторингу та аналізу дій органів влади у сфері національної безпеки. Це забезпечує дотримання стандартів прозорості та підзвітності та дозволяє громадянам відстежувати дії влади, зберігаючи суспільний контроль у кризовий період [4, с.104-106].

Імплементация європейських стандартів в українську систему контролю за діями органів державної влади в умовах воєнного стану стикається з низкою викликів. Однією з головних проблем є недостатня інституційна спроможність органів влади, зокрема, у сфері забезпечення прозорості та підзвітності. Багато українських державних інституцій стикаються з нестачею ресурсів та кваліфікованих кадрів, що ускладнює належне виконання вимог європейських стандартів. Крім того, у кризовий період воєнного стану збільшується ризик обмеження доступу до інформації, особливо якщо вона стосується безпекових

аспектів, що призводить до послаблення громадського контролю.

Ще одна значна проблема – це недостатня взаємодія між різними рівнями влади та відсутність єдиних, узгоджених підходів до адаптації європейських норм. Наприклад, під час воєнного стану складно швидко налагодити координацію між місцевими та центральними органами влади, що може призводити до конфліктів та дублювання функцій. Бюрократичні бар'єри і довготривалі процедури також ускладнюють адаптацію нових стандартів до реалій воєнного стану.

Для подолання цих викликів важливим є посилення підтримки з боку міжнародних партнерів, які можуть надати технічну та експертну допомогу. Крім того, прискорене впровадження цифрових технологій для забезпечення прозорості та підзвітності державних процесів допоможе покращити доступ до інформації та взаємодію між органами влади та суспільством. Підвищення професійної підготовки державних службовців та більш активне залучення громадських організацій до контролю за дотриманням європейських стандартів також сприятимуть подоланню перешкод і підвищенню ефективності імплементації.

Перспективи подальшої імплементації європейських стандартів у систему національного контролю в умовах воєнного стану в Україні залишаються високими. Системне вдосконалення нормативної бази, розвиток механізмів парламентського та судового контролю, розширення доступу громадян до інформації та забезпечення незалежного моніторингу дозволять Україні досягти стабільного відповідності європейським вимогам навіть у кризові періоди. Водночас повна інтеграція цих стандартів потребує продовження роботи над адаптацією українських правових механізмів до мінливих викликів, особливо в умовах воєнного стану та викликів, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки та демократичного управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про основи національного спротиву : закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text> (дата звернення: 13.11.2024)
2. Про доступ до публічної інформації : закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (дата звернення: 13.11.2024)
3. Король С. Я., Семенова С. М., Курбет М. А. (2022). Упровадження звітності про сталий розвиток в Україні: стан і перспективи в умовах євроінтеграції. *Бізнес-інформ*. Вип. 1. С. 294–301. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-1-294-301>
4. Моргунов О. А. Шляхи вдосконалення діяльності органів державної влади в умовах воєнного стану / Моргунов О. А., Музичук О. М. // *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023. № 2. С. 104-108. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2023.2.17>